

Фінанси, гроші та кредит

УДК:336.02:338.434

Грищук Н. В.

асистент

Вінницький національний аграрний університет

Грищук Н. В.

ассистент

Винницкий национальный аграрный университет

Grishchuk N.V.

Assistant

Vinnytsia National Agrarian University

**ГАРМОНІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО
ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ
ПІДПРИЄМСТВ**

**ГАРМОНИЗАЦИЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ФИНАНСОВОЙ
ПОЛИТИКИ В ОТНОШЕНИИ ФИНАНСОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ
СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ**

**HARMONIZATION OF THE STATE FINANCIAL POLICY ON
FINANCIAL PROVISION OF AGRICULTURAL ENTERPRISES**

Одним із найважливіших напрямів фінансової політики сільськогосподарських підприємств України є формування і реалізація стратегії управління фінансовими ресурсами, яка покликана сприяти їх фінансовому забезпеченню, досягненню значних темпів зростання прибутку, мінімізації фінансових ризиків, забезпечення ліквідності.

Сучасні трансформаційні процеси у розвитку сільськогосподарських підприємств зумовлюють створення необхідних умов для гармонійного поєднання внутрішнього і зовнішнього видів фінансування. Це можливо через реалізацію тактичного та стратегічного напрямку розвитку

підприємств, які передбачають доступність різноманітних джерел фінансового забезпечення. Наведено найважливіші напрямки фінансової політики сільськогосподарських підприємств, що повинні сприяти їх фінансовому забезпеченню. Розглянуто значення та можливості фінансової підтримки в забезпеченні господарської діяльності сільськогосподарських підприємств, напрямів гармонізації державної фінансової політики щодо ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств. Надані рекомендації щодо визначення пріоритетних напрямів гармонізації державної політики, створення механізмів державного регулювання, що розвиваються в аграрній сфері, з визискуванням різних його форм регулювання, впливатиме в подальшому на сталий розвиток національної економіки в цілому

Ключові слова: фінансове забезпечення, економічний простір, бюджетна підтримка, фінансова політика, фінансове регулювання, субсидії, компенсації, кредитування.

Одним из важнейших направлений финансовой политики сельскохозяйственных предприятий Украины является формирование и реализация стратегии управления финансовыми ресурсами, которая призвана способствовать их финансовому обеспечению, достижению значительных темпов роста прибыли, минимизации финансовых рисков, обеспечения ликвидности. Современные трансформационные процессы в развитии сельскохозяйственных предприятий обуславливают создание необходимых условий для гармоничного сочетания внутреннего и внешнего видов финансирования. Это возможно через реализацию тактического и стратегического направления развития предприятий, предусматривающих доступность различных источников финансового обеспечения. Приведены важнейшие направления финансовой политики сельскохозяйственных предприятий, должны способствовать их финансовому обеспечению. Рассмотрены значение и возможности

финансовой поддержки в обеспечении хозяйственной деятельности сельскохозяйственных предприятий, направлений гармонизации государственной финансовой политики в отношении эффективного функционирования сельскохозяйственных предприятий. Даны рекомендации по определению приоритетных направлений гармонизации государственной политики, создание механизмов государственного регулирования, которые развиваются в аграрной сфере, с изысканием различных его форм регулирования, будет влиять в дальнейшем на устойчивое развитие национальной экономики в целом.

Ключевые слова: финансовое обеспечение, экономическое пространство, бюджетная поддержка, финансовая политика, финансовое регулирование, субсидии, компенсации, кредитование.

One of the most important directions of the financial policy of agricultural enterprises of Ukraine is the formation and realization of a strategy for managing financial resources, which is designed to promote their financial security, achieve significant profit growth, minimize financial risks, and provide liquidity.

Modern transformation processes in the development of agricultural enterprises make it necessary to create conditions for a harmonious combination of internal and external financing. This is possible through the implementation of the tactical and strategic direction of enterprise development, which involves the availability of diverse sources of financial provision. The most important directions of financial policy of agricultural enterprises, which should promote their financial security, are presented. The importance and possibilities of financial support in the provision of economic activity of agricultural enterprises, directions of the state financial policy concerning the effective functioning of agricultural enterprises are considered. Given recommendations on the definition of priority directions of the state policy harmonization, creation of the mechanisms of state regulation developing in the agrarian sector, the

exploitation of its various forms of regulation, will further influence the sustainable development of the national economy as a whole.

Key words: financial support, economic space, budget support, financial policy, financial regulation, subsidies, compensation, lending.

Постановка проблеми

Сучасні динамічні фінансові умови, в яких функціонують економічні суб'єкти, вимагають переосмислення економічної сутності та значення фінансового забезпечення в економічному просторі, його ролі у процесах суспільного відтворення. Фінансові ресурси є важливою складовою системи фінансового забезпечення та пізнання економічних явищ та процесів, що знаходяться у тісному зв'язку з економічним станом та рівнем розвитку економічних суб'єктів. На сьогодні особливо актуально постає питання щодо залучення фінансових ресурсів на довгостроковій основі, що повинно забезпечувати можливості використання інноваційних підходів у процесі виробництва, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема фінансового забезпечення функціонування підприємств була і залишається предметом досліджень багатьох вчених-економістів. Суттєвий внесок у створення й розвиток теорії і практики фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств зробили такі вітчизняні вчені: А.Борщ,, О. Гудзь, М. Дем'яненко, І. Зеліско, Г.Калетнік,О.Маслак, О.Польова й ін. Відзначаючи цінність напрацювань вчених, слід зауважити, що окремі важливі аспекти зазначеної проблеми потребують подальших наукових досліджень.

Раніше не вирішеними є питання, спрямовані на з'ясування значення та можливості фінансової підтримки забезпечення господарської діяльності сільськогосподарських підприємств, напрямів гармонізації

державної фінансової політики щодо фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств.

Все це обумовлює актуальність та своєчасність подальших досліджень

Мета дослідження. Дискусійними питаннями, які визначають головну мету - є вирішення короткострокових та довгострокових проблем аграрної сфери, що частково здійснюються через запровадження відповідної державної підтримки. На сьогодні сформований певний інструментарій державної підтримки сільськогосподарських підприємств, який в переважній більшості характеризує спрямованість на стимулювання виробничої ланки створення аграрної продукції та державної підтримки сільськогосподарського виробника.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сільське господарство, безумовно, є однією з найперспективніших галузей економіки України, але для свого успішного розвитку потребує зваженої та збалансованої державної фінансової політики та державної підтримки. Підтвердженням цьому є потреба активної участі держави у регулюванні правових, економічних і соціальних процесів, тому що розвиток виробництва і споживання має циклічний характер, що проявляється у постійній зміні структури, якісних і кількісних співвідношень [8, с.60]. Тому, коли співпрацюють ринкова система і державне регулювання, суспільство є повноцінним. В умовах досконалої економіко-правової бази ці два регулятори взаємодоповнюють один одного, забезпечують високий рівень виробництва і споживання. В умовах розвиненого ринку державне регулювання повинно здійснюватися не директивними методами, а управлінням соціально-економічними процесами за допомогою перевірених світовою практикою економічних і правових важелів [5, с.80].

В ході ринкових перетворень сільське господарство залишилось без державної опіки та адекватної новим умовам господарювання фінансової

підтримки для забезпечення прибутковості виробництва та утримання наявної інфраструктури села [2]. Для збереження позицій на ринку за умов нестабільного економічного середовища так званним генератором стає державна підтримка

Державна підтримка, як сукупність інструментів державного регулювання, може здійснюватися в наступних формах: прямій, умовно-прямій та непрямій.

Форма непрямой бюджетної підтримки полягає у здійсненні закупівель сільгосппродукції і продовольства для державних потреб; регулюванні виробничого ринку за допомогою проведення закупівельних і товарних інтервенцій із зерном; захисту економічних інтересів товаровиробників при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності в сфері АПК та ін. До цієї форми можна віднести підтримку аграрної науки, розвиток соціальної сфери та сільських територій тощо.

Форма прямої бюджетної підтримки передбачає надання субсидій на сільськогосподарське виробництво і матеріально-технічні ресурси; субсидування короткострокового та інвестиційного кредитування підприємств і організацій АПК; надання субсидій на компенсацію частини витрат товаровиробників на страхування врожаю сільськогосподарських культур; субсидії на витрати капітального характеру, лізинг та інше. Пряма бюджетна підтримка наразі надається лише галузі тваринництва, але її обсяг досить незначний – 50 млн. грн. в рік) та значимими за обсягами преференціями зі сплати ПДВ.

Однак, у 2016 році було запроваджено перехідні умови у застосуванні сільгоспвиробниками спеціального режиму по сплаті ПДВ, а саме збереження в їх розпорядженні 15% - за операціями із зерновими і технічними культурами, 80% - за операціями з продукцією тваринництва, 50% - за іншими сільськогосподарськими операціями та прийнято рішення про відміну і цієї перехідної норми з 1 січня 2017 року.

Умовно-пряма бюджетна підтримка спрямована на зміцнення виробничого потенціалу і позицій на споживчому ринку через опосередковані форми для забезпечення сприятливих організаційно-економічних умов функціонування аграрного сектору. Серед них державні закупівлі через Аграрний фонд, митно-тарифне регулювання, підтримка постачальників енергетичних та матеріально-технічних ресурсів; створення оптових ринків, реалізація державних програм і загальнонаціональних проектів, на які можуть використовуватися і кошти позабюджетних фондів.

Зазначимо, що непряма державна підтримка аграрних товаровиробників була у вигляді спеціального режиму оподаткування (фіксований сільськогосподарський податок) і акумуляції аграрними виробниками коштів податку на додану вартість.

Основною програмою державної підтримки 2017 року є здешевлення вартості користування кредитами, адже до теперішньої економічної кризи середня відсоткова ставка становила у середньому 15%, то минулого року через значну девальвацію і підвищення облікової ставки Національного Банку України, кредитування українського аграрного сектору в банках доходило до надзвичайно високих відсотків (у середньому 25-35%). Ці складні умови змусили багатьох вітчизняних аграріїв працювати практично лише на покриття процентів за кредитами.

З метою зменшення навантаження на підприємства АПК під час сплати відсотків за користування кредитами передбачаються державні грошові кошти на компенсацію витрат за відсотками. Так, у 2015 році змінами до Закону України «Про державний бюджет у 2015р.» передбачалось 300 млн. грн. державної компенсації.

Зазначені кошти планувались спрямувати, передусім малим та середнім суб'єктам господарювання АПК.

Для того, аби вирішити питання кредитування вітчизняних

виробників сільськогосподарської продукції, було прийнято Закон України «Про аграрні розписки» від 06.11.2012, що набув чинності 19.03.2013, яким для виробників сільськогосподарської продукції було запроваджено новий механізм залучення коштів для своєї діяльності під заставу майбутнього врожаю – інститут аграрних розписок [6, с.45].

Це новий інструмент, за яким передбачено спрощення доступу малим та середнім сільгоспвиробникам до фінансових та матеріально-технічних ресурсів. Першими в Україні даний механізм почали впроваджувати в Полтавській області, лише в 2015 році даний пілотний проект впровадили в Черкаську, Харківську та Вінницьку області. У Вінницькій області протягом 2015 й першого півріччя 2016 років сільськогосподарськими підприємствами було укладено 24 аграрні розписки на суму 48,2 млн. грн. й одну товарну розписку на 500 тонн пшениці. Розмір зобов'язань за одною фінансовою аграрною розпискою склав від 500 тис. до 4,8 млн. грн.[7].

Надалі можна очікувати, що введення в обіг аграрних розписок дозволить поступово наблизитись до суми фінансування 45-50 млрд. грн. на рік, які можуть бути залучені аграрними підприємствами за допомогою цього механізму.

Додатковою державною підтримкою виробників зерна буде участь в авансуванні виробництва шляхом укладення форвардних контрактів із державним операторами. Так, Державна продовольчо-зернова корпорація України (ПАТ «ДПЗКУ») вже розпочала програму закупівлі зерна майбутнього врожаю. Це перший етап масштабної форвардної програми, у рамках якої планують проавансувати аграріїв на суму більш як 1 млрд. грн. Цей етап стосується підприємств, які мають посіви озимих зернових культур урожаю 2017 року. Вперше за період діяльності корпорації форвардні закупівлі розпочинатимуть восени, щоб аграрії вже на початку нового календарного року отримали авансові кошти. Таким чином, їх

використають для вчасного проведення весняно-польових робіт, закупівлі дешевших засобів захисту рослин та пального ще до початку сезону. Тож регіональні відділи та філії ПАТ «ДПЗКУ» вже готові приймати заявки та документи від виробників зерна на участь у першому етапі програми форвардних закупівель. Після підписання договору в січні-лютому 2017 року агропідприємства отримають попередню оплату. Авансовий платіж за тонну пшениці або ячменю становитиме 2010 грн. з урахуванням ПДВ. Навесні передбачають чергове перерахування коштів за майбутню продукцію.

Загалом Державним бюджетом 2017 року, окрім вищезазначеного, передбачено запровадження фінансування за програмами «Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників» на 1473 млн. грн., «Державна підтримка розвитку хмелярства, закладення молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними» - 75 млн. грн., «Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі» - 55 млн. грн. На сьогодні тривають роботи з розроблення механізмів, що пов'язані із державними програмами.[6]

В подальшому сільськогосподарським товаровиробникам доцільно використовувати форвардні контракти за відсотковими ставками, оскільки через тривалий операційний цикл у них виникає постійна потреба в обігових коштах. В силу специфіки своєї діяльності сільськогосподарські підприємства чітко можуть визначити обсяги та періоди залучення додаткових фінансових ресурсів і наперед укласти контракти, згідно яких на визначену дату матимуть необхідну суму кредиту. Поряд з цим, форвардний контракт дає змогу зафіксувати розмір кредитної плати за майбутнім кредитом, що дозволяє спрогнозувати майбутні грошові потоки, спланувати витрати та доходи підприємства, максимально збалансувати його розвиток.[4,с.36] За умови, якщо у підприємства нема потреби у кредиті, воно має можливість за погодженням з банком-контрагентом

перепродати форвардний контракт іншому підприємству-потенційному позичальнику.

Хеджування деривативами має стати для сільськогосподарських підприємств України невід'ємним елементом їх політики управління, оскільки вигоди цього механізму, беззаперечні. По-перше, підприємства, які використовують такі контракти, мають змогу спрогнозувати фінансові потоки, спланувати прибуток і визначитись з його розподілом; по-друге, знизити ризик невизначеності у кредиторській заборгованості; по-третє, мінімізувати ціновий ризик та ризик зниження попиту на продукцію чи інші активи, тобто забезпечити більш ефективний фінансовий менеджмент підприємства.

Ще одним важливим інструментом забезпечення стабільного фінансування сільськогосподарських товаровиробників повинно стати страхування як спосіб уникнення чи зменшення впливу ризиків, що призводять до фінансових втрат. [3]

Необхідно підкреслити, що проведене дослідження гармонізації державної фінансової політики щодо фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств свідчить про впровадження помірної політики фінансування, що слугуватиме основою їх ефективного функціонування, важливим моментом у підвищенні конкурентоспроможності підприємств.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Підтримуючи думку провідних вчених економістів-аграріїв [3;4;5;8], ми можемо констатувати, що найважливішою умовою, найбільш результативною фінансовою підтримкою розвитку сільськогосподарських підприємств зі сторони держави є вибір найбільш ефективних цільових програм, які забезпечать швидку і своєчасну окупність, підвищать рівень прибутковості галузі.

Упроваджувати у практику необхідно тільки науково обґрунтовані цільові програми, в яких будуть чітко визначені кінцеві результати їх реалізації, позначений шерек виконавців, і передусім будуть визначені обсяги та терміни фінансування.

Виходячи з вищевикладеного, можна констатувати, що процес управління регіональним розвитком аграрного сектору включає процеси державного регулювання і регіонального управління та несе системний характер.

Здійснивши аналіз державної підтримки в аграрній сфері, також слід визначити пріоритетні напрями, тобто створити такий механізм державного регулювання, що розвиваються в аграрній сфері з визискуванням різних його форм регулювання, слід визначити пріоритетні напрями, виявити систему методів державної дії на подальший їх розвиток, відновити формування стійких економічних відносин для досягнення умов розширеного відтворення всіма учасниками аграрного виробництва, розробити основні інструменти державного регулювання, і провести аналіз дієвості регулювання в аграрній сфері.

Подальша ефективна політика щодо сільського господарства суттєво впливатиме на сталий розвиток національної економіки в цілому, тому лише завдяки систематизованому й гармонізованому управлінні фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств можливе спрямовуватися на забезпечення позитивної результативності використання фінансових ресурсів, адже виважена політика формування, накопичення, трансформації, розподілу і використання фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств є вирішальною в забезпеченні їх конкурентоспроможного, фінансово стійкого функціонування, зростання капіталізації та досягнення успіху на вітчизняному ринку.

Література

1. Борщ А.Г. Бюджетна підтримка аграрного сектора в умовах трансформаційних процесів в економіці України / А.Г. Борщ // Економіка АПК. - 2009. - № 2 - С. 111-116.
2. Гудзь О.Є. Пріоритетні напрями формування та ефективного використання сільськогосподарськими підприємствами фінансових ресурсів / О.Є. Гудзь // Аграрно-фінансовий портал. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://agrofin.com.ua/files/gudz_37.pdf
3. Дем'яненко М. Я. Фінансові проблеми формування і розвитку аграрного ринку (доповідь) / М.Я. Дем'яненко // Фінансові проблеми формування і розвитку аграрного ринку: матеріали Дев'ятих річних зборів Все-укр. конгресу вчених економістів-аграрників 26-27 квітня 2007 року. - К.: ННЦ ІАЕ, 2007. - С. 5-21.
4. Зеліско І.М. Особливості управління фінансовими ресурсами аграрно-промислових компаній України / І.М. Зеліско // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. - 2014. -Вип. 200(3). - С. 34-39.
5. Калетнік Г. М. Державне регулювання економіки: навчальний посібник / Г. М. Калетнік, А. Г. Мазур, О. Г. Кубай // М-во освіти і науки, молоді та спорту України; М-во аграр. політики і продовольства України, ВНАУ. - К.: Хай-Тек Прес, 2011. - 427
6. Маслак О. Бюджетування агровиробництва 2017 року/ О. Маслак // Пропозиція. - 2016. - № 12. - С. 44-46
7. Офіційний сайт Держкомстату України [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.
8. Polyova O.L. Management financial resources of agricultural enterprises / O.L. Polyova // SciencesofEurope. - 2017. - Vol 3, No 11 (11). - P. 58-63

References

1. Borshch A.G. Byudzhetna pidtrimka agrarnogo sektora v umovah transformatsiy nih protsesiv v ekonomitsi Ukrayini / A.G. Borshch // Ekonomika APK. - 2009. - № 2 - S. 111-116.
2. Gudz O.E. Prioritetni napryami formuvannya ta efektyvnoho vikorystannya silskogospodarskimi pidpriemstvami finansovih resursiv / O.E. Gudz // Agrarno-finansoviy portal. – [Elektronniy resurs]. Rezhim dostupu: http://agrofin.com.ua/files/gudz_37.pdf
3. Dem'yanenko M. Ya. Finansovi problemi formuvannya i rozvitku agrarnogo rinku (dopovid) / M.Ya. Dem'yanenko // Finansovi problemi formuvannya i rozvitku agrarnogo rinku: materialy Dev'yatih richnih zboriv Vseukr. Kongresu vchenih ekonomistiv-agrarnikov 26-27 kvitnya 2007 roku. - K.: NNTs IAE, 2007. - S. 5-21.
4. Zelisko I.M. Osoblivosti upravlinnya finansovimi resursami agrarno-promislovih kompaniy Ukrayini / I.M. Zelisko // Naukoviy visnik Natsionalnogo universitetu bioresursiv i prirodokorystuvannya Ukrayini. Seriya: Ekonomika, agrarniy menedzhment, biznes. - 2014. - Vip. 200(3). - S. 34-39.
5. Kaletnik G. M. Derzhavne regulyuvannya aekonomiki: navchalniy posibnik / G. M. Kaletnik, A. G. Mazur, O. G. Kubay // M-vo osviti i nauki, molodi ta sportu Ukrayini; M-vo agrar. politiki i prodovolstva Ukrayini, VNAU. - K.: Hay-Tek Pres, 2011. – 427.
6. Maslak O. Byudzhetuvannya agrovirobnitstva 2017 roku / O. Maslak // Propozitsiya. - 2016. - № 12. - S. 44-46.
7. Ofitsiy niy sayt Derzhkomstatu Ukrayini [Elektronniy resurs] – Rezhim dostupu: www.ukrstat.gov.ua.
8. Polyova O.L. Management financial resources of agricultural enterprises / O.L. Polyova // Sciences of Europe. - 2017. - Vol 3, No 11 (11). - P. 58-63.